

Zpráva ze zahraniční cesty na konferenci LIBER v Lausanne, 2. – 4. července 2025

Financováno: Asociace knihoven vysokých škol (Fond podpory zahraničních cest) + VŠB-TUO

Jméno: Lenka Votýpková

Letos je to podruhé, co jsem měla příležitost zúčastnit se konference LIBER, a to díky finančnímu příspěvku z Fondu podpory zahraničních cest Asociace knihoven vysokých škol. Konference se konala ve švýcarském městě Lausanne a byla to již 54. výroční konference. Tento rok konferenci hostila Bibliothèque cantonale et universitaire – Lausanne (BCUL). Protože ale ne každá knihovna vlastní prostory pro téměř 500 účastníků, samotná konference probíhala v budově Anthropole, což je jedna z budov University of Lausanne. Tématem letošního ročníku bylo Engage, collaborate, innovate: libraries working to address global challenges.

Obr. 1. Společný snímek všech účastníků konference před budovou Anthropole, University of Lausanne (Zdroj snímku: Sociální síť LinkedIn, profil LIBER).

Opening keynote speech si vzal na starost Frédéric Kaplan, ředitel Digital Humanities Institute and the College of Humanities, École Polytechnique Fédérale de Lausanne. Ve svém příspěvku se věnoval umělé inteligenci a informačnímu potenciálu knih. Zdůraznil, že z praktických a právních důvodů se

velké jazykové modely trénují především na současných webových textech, nikoli na obsahu, který se nachází v tištěných knihách. V důsledku toho nezachycují znalosti, které knihovny uchovávají a zpřístupňují v tištěných knihách. Díky této mezeře mohou knihovny podle Kaplana potenciálně sehrát klíčovou roli při vývoji budoucích verzí těchto modelů.

Následovalo pět paralelních sekcí a nabídka byla opravdu zajímavá:

- Umělá inteligence pro vědu a výzkum a výzkumné knihovny
- Zvyšování kvalifikace pro budoucnost
- Partnerství knihoven pro společenský dopad
- Udržitelný provoz a rozvoj
- Spravedlivé a inkluzivní prostředí knihoven

Já jsem si vybrala sekci Upskilling for the future (Zvyšování kvalifikace pro budoucnost) a v rámci ní byly předneseny tři příspěvky.

Obr. 2. Paralelní sekce Upskilling for the future.

1. THE VALUE OF INFORMAL PROFESSIONAL NETWORKS FOR DEVELOPING LEADERS: A CASE STUDY FROM THE LIBER EMERGING LEADERS PROGRAMME

William Nixon, RLUK, Velká Británie

William Nixon se zúčastnil programu LIBER Emerging Leaders a ve svém příspěvku se nám snažil vysvětlit, jak moc důležitou roli hrají neformální profesní sítě v rozvoji budoucích vedoucích pracovníků knihoven. Jeho skupina 20 začínajících lídrů z více než 10 zemí se poprvé setkala v roce

2019 v Dublinu a po pandemické pauze pokračovala v osobních i online aktivitách. Letos se skupina opět sejde v Malmö.

Program Emerging Leaders podporuje sdílení zkušeností a rozvoj leadershipu prostřednictvím mentoringu, workshopů a publikací. Účastníci reflektují svůj profesní růst a přínos programu pro jejich kariéru. LIBER Emerging Leaders je jedinečný svým mezinárodním rozsahem, důrazem na mentoring a podporou transformace výzkumných knihoven.

2. PEER MENTORING – A MATTER OF TRUST

Lotta Wogensen, Emma Nolin, Ewa Stenberg, Sara Kjellberg, Malmö University, Švédsko
Univerzitní knihovna v Malmö zavedla program mentoringu mezi kolegy, který podporuje profesní rozvoj prostřednictvím neformálních a rovnocenných vztahů. Na rozdíl od tradičního hierarchického mentoringu je cílem sdílení zkušeností mezi pracovníky na podobných pozicích. Program je flexibilní, založený na důvěře a přizpůsobitelný potřebám účastníků. Od roku 2023 se zapojilo 17 párů, přičemž většina z nich pokračovala i po zkušebním období. Účastníci oceňují možnost hlubší reflexe, svobodu v nastavení spolupráce a přínos pro profesní růst. Program se stal trvalou součástí vzdělávání knihovny a je otevřen i dalším partnerům ze sítě LIBER.

3. BEYOND UPSKILLING: BUILDING AN EMPLOYEE-CENTERED LEARNING FRAMEWORK

Vivian Lewis, McMaster University, Kanada

Podle Vivian Lewis byly tradiční vzdělávací programy v knihovnách zaměřeny na potřeby zaměstnavatelů a identifikovaly mezery v dovednostech, nabízely formální kurzy. Zaměstnanci byli často pasivními účastníky a obávali se přiznat své slabiny.

Vivien představila nový přístup, který staví zaměstnance do role aktivních partnerů. Tento model:

- podporuje dobrovolnost a individualizaci ve vzdělávání,
- propojuje osobní a profesní růst,
- klade důraz na měkké dovednosti (např. komunikace, spolupráce),
- reaguje na potřebu flexibility po pandemii.

Na McMaster University vznikl nový rámec, který kombinuje formální, neformální i vztahové formy učení. Byl vytvořen ve spolupráci s konzultantem a zaměstnanci prostřednictvím rozhovorů a fokusních skupin.

Odpolední část konference pokračovala seznámením s aktualizací strategie LIBERu a také posterovou sekcí. Celkem bylo vystaveno 27 posterů a každý autor měl jednu minutu na základní představení toho svého. Zařazen byl i jeden český příspěvek, který jsem podpořila svým hlasem při volbě o nejlepší poster.

Obr. 3. Posterová sekce.

Druhý den konference hned ráno opět nabídl pět paralelních sekcí. Rozhodla jsem se, že budu pokračovat ve vybraném tématu z předešlého dne, a to Upskilling for the future. I zde byly předneseny tři příspěvky.

1. EMPOWERING RESEARCHERS FOR THE FUTURE: UPSKILLING THROUGH THE EOSC EU NODE TRAINING PLATFORM

Maja Dolinar, OpenAIRE AMKE, Slovinsko

Evropský cloud pro otevřenou vědu (EOSC) poskytuje výzkumníkům a knihovníkům nástroje pro správu a sdílení dat podle principů FAIR. V tomto příspěvku jsme byli seznámeni se školicí platformou EOSC EU Node, která nabízí tutoriály, kurzy a průvodce pro různé úrovně uživatelů. Platforma podporuje multidisciplinární spolupráci a pomáhá zvyšovat kvalifikaci v oblasti otevřené vědy. Hostovaná je na systému OpenPlato a zahrnuje formální i neformální vzdělávání, certifikace a přístup k nástrojům a datům. Jejím cílem je posílit dovednosti výzkumné komunity a podpořit zapojení do otevřeného, interoperabilního a inkluzivního výzkumného ekosystému. Maja Dolinar, která platformu představila, se snažila zdůraznit její význam pro budoucnost vědecké spolupráce v Evropě.

2. HUMAN-CENTRED DESIGN AND CO-CREATION AS FUTURE SKILLS FOR ORCHESTRATING SOFTWARE ECOSYSTEMS

Riitta Peltonen, The National Library of Finland, Finsko

Národní knihovna Finska využívá metody designu zaměřeného na člověka (HCD) k řízení digitálních ekosystémů, zejména v rámci platformy Finna.fi. HCD pomáhá sladit očekávání a role různých organizací zapojených do vývoje služeb.

Na základě sedmiletého vývoje ukazuje autorka ve své případové studii, že HCD:

- usnadňuje definování odpovědností v rámci spolupráce,
- podporuje komunikaci mezi partnery,
- pomáhá překonávat institucionální bariéry.

Finna.fi dnes propojuje stovky knihoven, muzeí a archivů a slouží jako příklad úspěšné aplikace HCD v kulturním sektoru. Riitta Peltonen, hlavní UX designérka NLF, prezentovala tento přístup jako model pro budoucí digitální služby knihoven.

3. ROBOTICS AT NTK: WHY WE SHOULD NOT BE SCARED OF ROBOTS IN LIBRARIES

Vojtěch Novák, The National Library of Technology, Česká republika

Národní technická knihovna v Praze rozvíjí od roku 2021 program #robotikaNTK, který propojuje knihovnu s technologickým vzděláváním. Program zahrnuje informační koutek s literaturou o robotice a workshopy s reálnými roboty (např. UR3e), zaměřené na školy i veřejnost. Workshopy využívají konstruktivistický přístup a rozvíjejí nejen digitální, ale i motorické dovednosti. Program podporuje také interní vzdělávání zaměstnanců a reflektuje potřeby digitální generace. Díky stabilnímu zájmu a rostoucí účasti se program #robotikaNTK stal důkazem, že knihovny mohou být moderními a atraktivními institucemi, které aktivně reagují na technologický vývoj.

Odpolední program byl velmi rozmanitý. Nejprve pokračoval dalším keynote řečníkem, a to Thanosem Giannakopoulousem, vedoucím oddělení správy informací a hlavním knihovníkem z Dag Hammarskjöld Library, United Nations Headquarters. S blížícím se rokem 2030 a cíli udržitelného rozvoje hrají knihovny klíčovou roli v zajištění spravedlivého přístupu ke znalostem. Dag Hammarskjöld Library při OSN zdůrazňuje potřebu přepracování znalostních systémů tak, aby byly inkluzivní, otevřené a odolné vůči algoritmickému zkreslení. Knihovny podporují datové ekosystémy v souladu s principy FAIR a CARE, přispívají k informovanému rozhodování a posilují komunity na všech úrovních. Aktivně prosazují otevřený přístup, integritu informací a digitální začleňování. Příklady z praxe OSN ukazují, jak knihovny využívají technologie a otevřená data k podpoře spravedlivé a udržitelné budoucnosti pro všechny.

Následovalo výroční setkání zástupců institucí, které jsou členy LIBERu a hlasovalo se schválení finanční a výroční zprávy za rok 2024. Dále byla ve spolupráci s OCLC udělena cena za inovaci a dozvěděli jsme se také, kdo získal cenu za nejlepší poster.

Pak začal kulatý stůl s podtitulem INDIGENOUS KNOWLEDGES AND WAYS OF KNOWING. V této diskusi se panelisté zaměřili na to, jak jsou znalosti a způsoby poznávání obyvatel začleněny do knihovnických služeb v různých zemích a regionech. Publikum bylo vyzváno, aby se zapojilo do diskuse a podělilo se o své vlastní postřehy a zkušenosti. Což někteří účastníci využili.

Obr. 4. Hlavní auditorium

V pátek jsem se šla podívat panelovou diskusí s názvem FOUR RIGHTS FOR LIBRARIES.

Panelová diskuse se zaměřila na rizika spojená s přechodem od fyzického vlastnictví knih k licencování digitálního obsahu. Licenční omezení často brání knihovnám v uchovávání či půjčování elektronických děl, což ohrožuje dlouhodobý přístup ke kulturnímu dědictví.

Diskutovaný rámec knihovních práv zahrnuje:

- právo shromažďovat digitální materiály bez ohledu na formát,
- právo uchovávat a přeformátovávat obsah pro budoucí dostupnost,
- právo půjčovat digitální díla obdobně jako fyzické knihy,
- právo sdílet sbírky mezi knihovnami pro spravedlivý přístup.

Podporu těmto právům vyjádřila nedávno vláda Aruby a další instituce je zvažují. Diskuse zdůraznila potřebu právního rámce, který by knihovnám umožnil plnit jejich roli i v digitální éře.

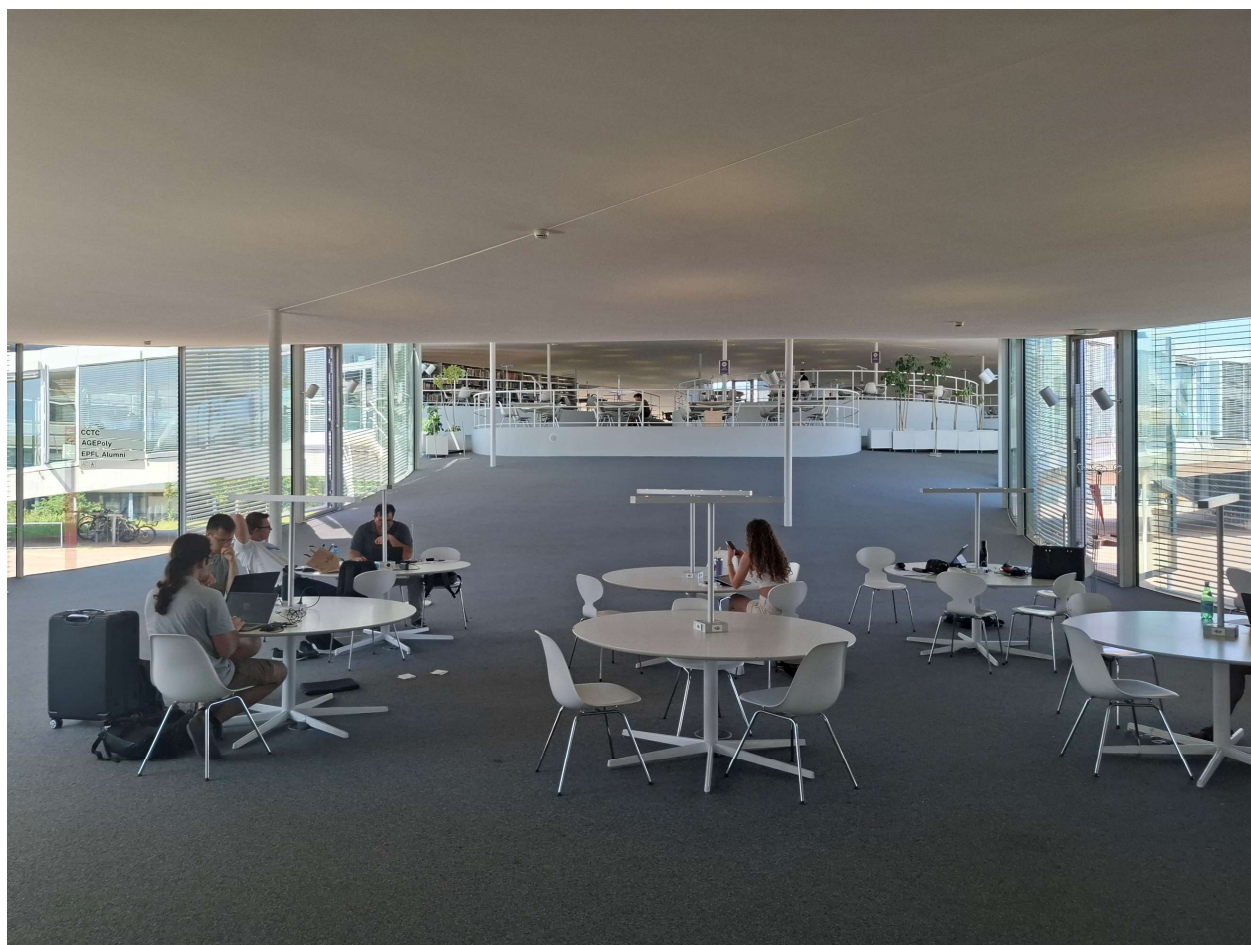
Program pokračoval posledním keynote řečníkem, v tomto případě řečnicí, Kimberly C. Doell, vedoucí the Environmental Collective Behaviour (ECo) Group, Centre for the Advanced Study of Collective Behaviour, University of Konstanz. Kimberly představila výsledky globální studie ICPC (International Climate Psychology Collaboration), která testovala účinnost intervencí na podporu klimaticky šetrného chování u více než 59 000 lidí ve 63 zemích. Studie ukazuje, co skutečně funguje při podpoře klimatických opatření.

ICPC je zároveň příkladem rozsáhlé mezinárodní spolupráce v otevřené vědě. Zdůrazňuje potřebu kvalitní výzkumné infrastruktury, sdílení dat a transparentních metod. Výzkum ukazuje, že knihovny

a digitální repozitáře mohou hrát klíčovou roli v podpoře udržitelného výzkumu a globální spolupráce.

Po ukončení konference ještě následovaly pro zájemce exkurze do několika knihoven. Já jsem si vybrala EPFL (École Polytechnique Fédérale de Lausanne) Rolex learning centre a pár fotografií pro inspiraci z opravdu nezvykle řešeného prostoru přidávám na závěr této zprávy.

Celkově hodnotím konferenci jako velmi přínosnou a inspirativní. V duchu tématu konference: Engage, collaborate, innovate: libraries working to address global challenges jsem zejména díky sekci Upskilling for the future začala přemýšlet nad aktivitami pro svůj tým, které by vedly k jejich dalšímu osobnímu rozvoji, vzájemné spolupráci a hlubšímu vnímání práce v knihovně.

Obr. 5. Rolex learning centre.

Obr. 6. Rolex learning centre.

Obr. 7. Rolex learning centre

Obr. 8. Rolex learning centre

Obr. 9. Rolex learning centre (Zdroj snímku: časopis Architectura Viva)